4652

's-Gravenhage, 5 december 1960

AAN
Zijne Excellentie de Gouverneur
van Nederlands-Nieuw-Guinea,
Hollandia,
Nederlands-Nieuw-Guinea.

GEHEIM

Bijlagen: 3 stuks

I. Ten vervolge op de rapporten die ik U reeds heb mogen uitbrengen, zij het mij vergund hierbij opnieuw Uwe Excellentie in de strafzaak-Gonsalves van bericht, consideratiën en advies te dienen. Met de medewerking van de Justitie hier te lande heb ik dezer dagen door een verhoor van de verdachte en van enkele in patria vertoevende Nederlandse getuigen, in deze affaire het onderzoek tot een afsluiting kunnen brengen. Ik geloof dat dit het thans heeft mogelijk gemaakt tot een conclusie te komen over de vraag of Gonsalves al dan niet zal moeten worden vervolgd. Voor een goed begrip behoort daarbij onmiddellijk te worden opgemerkt, dat het oordeel of hij al dan niet een strafbaar feit heeft gepleegd, waarvoor straf moet worden opgelegd, aan een bevoegde rechter zal moeten worden voorbehouden.
In de huidige stand van het geding zal het mij slechts geoorloofd zijn onder de ogen te zien de kwestie of men moet zeggen, dat tegen Gonsalves uit zekere feiten en omstandigheden een redelijk vermoeden van schuld aan enig strafbaar feit of strafbare feiten is voortgevloeid.
Mijn conclusie vooropstellende meen ik dat dit het geval is. Nader kan onder genoemd voorbehoud worden vooropgesteld, dat er schuld is aan diverse zeer ernstige strafbare feiten, enige gevallen van doodslag (art.338 Wetb. v. Strafrecht), enige van poging tot doodslag, zeer vele gevallen van mishandeling gepleegd met voorbedachten rade (art.353 lid 1, Wetb.v.Strafr.), veel gevallen van opzettelijke brandstichting (art.187 Wetb.v. Strafr.) of vernieling dan wel beschadiging van goederen (art.406 Wetb.v.Strafr.), al welke feiten werden gepleegd onder de strafverzwarende omstandigheid genoemd in art. 52 Wetb.v.Strafr. In de Silo-zaak zou men óók kunnen stellen, dat er zelfs moord is gepleegd. De getuigen-verklaringen geven immers voor dit vermoeden ruimschoots stof. Het lijkt mij echter zaak zeer zwaar te doen wegen, dat de getuige Ngisaf zegt opdracht te hebben ontvangen tot het gevangennemen van de voorste der naderende Dani's. Dit stemt overeen met de motieven die Gonsalves opgeeft, wanneer hij ontkent de Siloman met voorbedachten rade te hebben neergeschoten en wanneer hij stelt de vooropgezette bedoeling te hebben gehad een arrestatie te doen verrichten. Dit komt mij voor de waarheid te zijn. Dit neemt natuurlijk niet weg, dat het neerschieten van de Siloman een opzettelijke levensberoving moet worden genoemd.

Als gevallen van doodslag moeten worden vermeld het neerschieten van de vluchtende gewonde Iljakot bij het Pumansilon-incident, voorts het neerschieten van de vluchtende Siloman bij de Silo-affaire.

Gevallen van pogingen tot doodslag zijn de schietpartijen bij de Kurela-affaire, de eerste Short Sealand-expeditie en bij de strafexpeditie-dr.Smit.

Al de zogenaamde lijfstraffen die de controleur Gonsalves toepaste zijn gevallen van mishandelingen gepleegd met voorbedachten rade.

- Gevallen -

Kenmerk: GNG/PG geheim.
© NA, archief Minkol., dossierarchief ministerie van Koloniën en opvolgers 1945-111495
http://resources.huygens.knaw.nl/indonesischebetrekkingen1945-1969/Nederlands-indonesischeBetrekkingen1950-1963/Document/20127

Gevallen van brandstichting vindt men o.m. bij het gebeurde op de terugweg van de eerste Short-Sealand-expeditie, voorts op de terugweg van het Pumansilon-incident.

Wanneer in het bovenstaande met name slechts enkele feiten worden opgenoemd, vloeit dat hieruit voort, dat ik weloverwogen uit een overvloed van materiaal een zeer bepaalde keuze heb gemaakt. Ik heb hierbij, mede pro reo, in ruime mate moeten doen gelden een ruime marge van twijfel, die ernstig wil rekening houden met de uiterst gevaarlijke en uiterst moeilijke omstandigheden waaronder de controleur in de Baliem zijn werk heeft moeten verrichten.

II. Ik neem dus aan-onder bovengenoemd voorbehoud - dat de vermelde feiten strafbare feiten zijn en dat de controleur Gonsalves strafbaar is. Naar mijn mening gaat bij deze feiten een beroep op overmacht, noodweer of noodweer-exces, wettelijk voorschrift dan wel ambtelijk bevel niet op. Hier is de verdenking wel van zulk een ernstige aard, dat indien men enige twijfel zou willen in het geding brengen toch alleen een rechter hierover een beslissing zou vermogen te nemen.

III. Was de verdachte Gonsalves de exponent van een bepaald bestuursbeleid? Uit opzet stel ik deze vraag ná het door mij onder II over wettelijk voorschrift en ambtelijk bevel gekonstateerde. Ik meen nl. dat de verdachte niet heeft gehandeld ter uitvoering van enig wettelijk voorschrift dan wel ambtelijk bevel. Hij beroept zich daarop ook niet. Daarentegen is het m.i. wel zo, dat hij zoals de vraag het kwalificeert, in het plegen van de gesignaleerde ernstige misdrijven de exponent was van een bepaald bestuursbeleid. In tweeërlei opzicht. a. Hij was daarin representatief. b. Hij was daarvan het slachtoffer.

ad a. De pacificatie-opdrachten, die de controleur Gonsalves heeft ten uitvoer gelegd, waren ten enenmale onverantwoord. Neemt men kennis van de omvang der Baliembevolking, de aard van hun woonterrein, vooral echter de aard en omvang van de geschillen der diverse stammen, hun prehistorisch gedragspatroon, dan is het op korte termijn willen afdwingen van de pax neerlandia door een piepjong pas beginnend bestuursambtenaar, met totaal onvoldoende hulpkrachten en-middelen, alleen maar een gevaarlijke dwaasheid.
Dan kan het niet uitblijven òf dat men als bestuur heel spoedig moet kapituleren òf dat men de machtsmiddelen buiten alle proporties, door de pax neerlandia toegestaan zal moeten aanwenden. Het eerste had, wanneer men als bestuur de rapporten van de heer Gonsalves goed had gelezen en wanneer men zijn dringende verzoeken om hulp serieus had genomen, al zeer gauw de juiste beslissing van het bestuur moeten zijn geweest. Het laatste is evenwel geschied; en men kan wel ter rechtvaardiging hiervan aanvoeren, dat vroeger in de stammenoorlogen meer slachtoffers werden gemaakt dan in de tijden na Gonsalve's optreden, dit is een miserabele drogreden. Zulke statistische opmerkingen en überhaupt argumenten ontleend aan wat voor ogen is, bewijzen nog niet, dat er ook maar een begin van een pax neerlandia heeft wortel geschoten. In de eerste plaats is deze wijze van vestiging van het gezag met de diepste principes van de pax neerlandia flagrant in strijd. In de tweede plaats weet men nog niet, welke onheilen vroeger of later uit dit evangelie van macht zullen kunnen voortvloeien. Indië en de Congo moeten hierin manen tot voorzichtigheid. Zonder enige twijfel zal dit evangelie niet, wat toch de Nederlandse regering zal beogen, tot resultaat hebben, dat men de rechts-principes van ons Westers democratisch rechtsstaatbestel in de Baliem heeft leren kennen. Men heeft niets geleerd! Hoogstens een geavanceerde variant van eigen brute machtsopvattingen. Waarbij bovendien de nare bijgedachte zal zijn gevestigd, dat men eigen hooggeschatte eeuwenoude vrijheid hiervoor heeft moeten prijsgeven!

Men heeft ook weloverwogen iedere contrôle van Justitie bij de uitvoering van de pacificatie-opdrachten buiten spel gezet. De procureur-generaal, die door art.140 Bewindsregeling hoofd is van de rechterlijke en de administratieve politie, kreeg krachtens uitdrukkelijke bestuursinstructies voor de politie, nooit enige inzage van de politie-rapportage. Dit is een zeer ernstige schending geweest van de Bewindsregeling. In het machtenspel van het staatkundig leven van Nederlands-Nieuw-Guinea, waar men noodzakelijkerwijze aan het bestuur zeer uitgebreide bevoegdheden moet verlenen, is het voor een balans der machten naar de maatstaf der gerechtigheid een dodelijke tekortkoming, wanneer men rechtswaarborgen zoals die van art.140 Bewindsregeling veronachtzaamt of doet veronachtzamen.

Hieruit is regelrecht voortgevloeid, dat de Nederlandse regering nooit van de ware toedracht der feiten is op de hoogte gesteld. Daarmede hangt weer samen dat ook elke controle van het Nederlandse parlement illusoir werd gemaakt. Men wist b.v. bij het bestuur al in april 1959, dat de heer Gonsalves "overspannen" was en dat hij daarom noodzakelijkerwijze moest worden vervangen. Dit is noch de procureur-generaal, noch de Nederlandse regering ooit ter kennis gebracht. In pure eigen wijsheid, die daardoor gevaarlijke eigenwijsheid werd, handhaafde men hem, desondanks, hem toevoegende, om hem af te remmen, een jong eenvoudig politieambtenaartje, die nota bene door zijn instructies ambtelijk à priori in alles volkomen van zijn chef Gonsalves afhankelijk werd gemaakt.

De contrôles op de politie-executieve, juist dus ook de aanwending van de machtsmiddelen, werd van meetaf óntwaard, doordat men mét de procureur-generaal óók de directe politiechefs de pas afsneed voor een hoogst nodig streng en doelmatig toezicht.

Typerend is ook, dat men voor het toekennen van de Koninklijke onderscheiding, die Gonsalves voor zijn pacificatiewerk deelachtig werd, het niet eens nodig heeft geoordeeld ook de procureur-generaal te raadplegen.

Gonsalves gewerd slechts lof. Hij kreeg een klinkende promotie en een lintje!

ad b. Ik heb de overtuiging gekregen, dat de controleur Gonsalves als geen ander heeft ervaren, dat men van hem iets onmogelijks eiste. Lichamelijk en geestelijk heeft hij boven zijn krachten moeten leven. Voortdurende uitputting was het gevolg. Daarenboven echter liep hij onafgebroken het risico de zondebok te worden van een niet verantwoord beleid van het bestuur. Hij heeft dit ook wel ingezien, getuige zijn niet aflatende dringende verzoeken om meer hulp met personeel en materieel.

IV. Enerzijds moet ik concluderen, dat de feiten waarvan de controleur Gonsalves wordt verdacht bijzonder ernstig zijn. Wat ik hierover aanstipte onder I spreekt voor zichzelf!

Anderzijds kan ik, juist door wat ik onder III over het bestuursbeleid moest vaststellen, niet tot de overtuiging komen, dat deze verdachte nu ook voor die ernstige feiten zwaar zou moeten worden gestraft. Hoewel hij persoonlijk voor zijn daden verantwoordelijk blijft, en - naar mijn indruk is van deze respectabele jonge ambtenaar - wil blijven, komt wel niet strafrechtelijk maar in elk geval administratiefrechtelijk en politiek het leeuwendeel van de aansprakelijkheid voor zijn strafbaar gedrag voor rekening van zijn meerderen. Hij kon er tot op grote hoogte vanuitgaan, dat wat hem thans wordt verweten, niet anders was dan een loyale uitvoering van gouvernementeel bestuursbeleid en van gouvernementele politiek. Zijn rapporten resulteerden nimmer in kritiek van hoger hand, nimmer zelfs in een onderzoek van enige importantie, daarentegen slechts in lof, niets dan lof. Wel hebben zijn meerderen nooit in de finesses geweten wat hij misdeed, maar zij hadden die behoren te weten. Men wist immers drommels goed, waar hij de verkeerde wissels passeerde, zodat ontsporing moest dreigen. Men wist, dat in de Pumansilon-affaire een justitieel onderzoek noodzakelijk was, maar men liet het achterwege.

Men wist dat Gonsalves al in april 1959 overspannen was en dat hij moest worden vervangen. Men wist dat hij gevangenen maakte, gaf daartoe opdrachten, maar men wist ook dat hij noch iets had wat ook maar leek op een gevangenis noch over bewakingspersoneel beschikte. Men kende de schietinstructie bij de bewaking der gevangenen. Men leverde zelf de kettingen om van de gevangenen kettinggangers te maken. Men wist, dat op de patrouilles van Gonsalves altijd teveel werd geschoten. Men wist dat hij driftig was. Men wist dat hij met zijn gebrek aan personeel en materieel zijn taak niet aankon. Men wist dat er onvoldoende kontrôle was.

V. Moet Gonsalves worden vervolgd? Hier ligt een dilemma. Door twee oorzaken, nl. a. zijn persoon, b. het bestuursbeleid dat hij representeerde.

ad a. Zelfs de geringste straf, die ik voor hem, indien hij zou worden vervolgd, in het verschiet zie, zou hem onevenredig zwaar treffen. Hij lijkt mij een onkreukbaar, eerlijk mens te zijn, een harde, toegewijde bekwame werker, die in zijn werk óók aan een respektabel idealisme vorm en gestalte heeft willen geven. Verantwoordelijkheid schuwt hij niet; evenmin aansprakelijkheid voor gemaakte fouten. Een zekere ijdelheid, eerzucht en heerszucht, die hem m.i. niet vreemd zijn, komen mij voor niet anders dan normale gebreken van jeugd te zijn. Zijn onlangs gesloten huwelijk en het leven zullen zeker hem een unieke gelegenheid bieden om deugden van deze ondeugden te maken.

Juist ook zijn goede karaktereigenschappen hebben hem in zijn Baliem-werk al lichamelijk en geestelijk grote nadelen opgeleverd. Hij leefde op en over de rand van uitputting.

De onverantwoordelijke tegenwerking van het justitiele onderzoek heeft hem, die bezig was tot een huwelijk te komen, onverdiend groot leed toegebracht! - Dat hij desondanks bij het verhoor volkomen korrekt en beheerst was, eert hem buitengewoon!-

ad b. Het Binnenlands Bestuur van Nederlands-Nieuw-Guinea heeft eigenlijk voor de feiten die Gonsalves thans worden verweten, de wel niet strafrechtelijke, maar desondanks niet minder ernstige bestuurlijke aansprakelijkheid. Ik adstrueerde dit onder III en IV. Hoe ook tegen Gonsalves zal worden opgetreden, men zal de konsekwenties van die aansprakelijkheid altijd moeten trekken.

1. In de eerste plaats is er de aansprakelijkheid van de Gouverneur tegenover de Regering en het Parlement. Welke konklusies moeten worden getrokken naan aanleiding van het schromelijk falen in het Baliem-beleid staat niet aan mij hier nader aan te geven.

2. In de tweede plaats is er de aansprakelijkheid van de resident van Hollandia tegenover het Gouvernement. Ik meen, dat tegen hem zeer strenge administratieve maatregelen dienen te worden getroffen.

3. In de derde plaats zal men in het Gouvernement rigoureuze hervormingen moeten tot stand brengen ter effectuering van de waarborg van art. 140 Bewindsregeling en in het algemeen ter verzekering van een verantwoord justitiebeleid. Ik denk wat het eerste betreft aan het onderbrengen van de politie-exekutieve bij mijn parket, dat ook bevoegd moet zijn de politiebegroting op te stellen; en wat het tweede betreft aan het onderbrengen van de afdeling Wetgeving en Justitie op mijn parket, dat eveneens de bevoegdheid moet ontvangen de Justitiebegroting op te stellen.

Conclusie Zou men met het onder 1, 2 en 3 hierboven genoemde volledige ernst maken, dan zou ik - alleen voor dat geval - willen adviseren, dat de verdachte

Gonsalves buiten vervolging worden gelaten.
Wel zou ik willen aanraden, dat men hem niet bij de bestuursdienst handhaaft. Ik zou er echter geen bezwaar tegen hebben, dat hij b.v. wordt overgeplaatst naar mijn parket, in het bijzonder voor research-werk op het gebied van de bevolkingskriminaliteit, een projekt dat door de voor de deur staande "papoeanisering" van Justitie op korte termijn met durf en deskundigheid zal moeten worden aangepakt.

De Procureur-Generaal bij het Hof van Justitie
in Nederlands-Nieuw-Guinea,

(G.W. VON MEYENFELDT)

c.c. 1 Hof van Justitie in
Nederlands-Nieuw-Guinea
Hollandia-Binnen,
Ned.-Nieuw-Guinea.

2. Zijne Excellentie
de Minister van Binnenlandse Zaken
te 's-Gravenhage.

RIJKSR[illegible]
's-GRAVE[illegible]SE

ARCHIEF

Pro Justitia.

Onderwerp:

Verhoor van
Mr.Rodolph Aloysius GONSALVES,
geb.5 mei 1932 te Heerlen,
Controleur 1e.kl. b/h Binnenl.
Bestuur v/h Gouv. van Ned.-Nieuw-Guinea.

No.46/'60 vN.

P r o c e s - v e r b a a l .

Naar aanleiding van de in Nederlands-Nieuw-Guinea opgemaakte processen-verbaal nos. A t/m Z en AA t/m II, welke aan mij ter inzage werden gegeven door de Heer Procureur-Generaal bij het Hof van Justitie te Hollandia,Mr.G.W. von MEYENFELDT, hoorde ik, Pieter Arend van Noothoorn, Inspecteur der Rijksrecherche 1e.klasse ter standplaats 's-Gravenhage,na een daartoe ontvangen opdracht van de Heer Procureur-Generaal, fgd.Directeur van Politie te 's-Gravenhage en in tegenwoordigheid van de Procureur-Generaal bij het Hof van Justitie voornoemd, op 23,24 en 25 november 1960 te 's-Gravenhage een persoon, die mij desgevraagd opgaf te zijn genaamd:

-------Mr. Rodolph Aloysius G O N S A L V E S , ---------
geboren 5 mei 1932 te Heerlen, Controleur 1e.klasse bij het Binnenlands Bestuur van het Gouvernement van Nederlands-Nieuw-Guinea, wonende te Heerlen,doch tijdelijk verblijvende te Wassenaar, Oud Wassenaarseweg 3, die mij het navolgende verklaarde:

"Op 29 januari 1956 werd ik aangesteld tot adspirant Controleur in vaste dienst bij het Binnenlands Bestuur van het Gouvernement van Nederlands-Nieuw-Guinea. Ik werd ter beschikking gesteld van het onderafdelings Hoofd van de Schouten-eilanden.In augustus 1957 werd ik overgeplaatst en ter beschikking gesteld van het onderafdelingshoofd van Hollandia. Mijn taak bestond aldaar voornamelijk uit de functie van " Raadsman" bij de Landschaps-Rechtbank, belast met de jurisdictie over de inheemse bevolking. Ik was dus belast met rechtsprekende arbeid, welke ik kennelijk tot grote tevredenheid van mijn superieuren heb verricht, gezien de jaarlijkse conduite qualificatie: " zeer goed".

In oktober 1957 werd ik tijdelijk toegevoegd als secretaris van de toenmalige Minister van Zaken Overzee gedurende de tijd van zijn inspectie-reis in Nieuw-Guinea. Hiervoor ontving ik een schriftelijke tevredenheidsbetuiging.

Omstreeks de laatste week van december 1957 ben ik aangesteld als waarnemend onderafdelingshoofd van de onderafdeling Nimboran.

Omstreeks 17 januari 1958 werd ik ter beschikking gesteld van de Resident van Hollandia en als zodanig gedetacheerd op de exploratie-post in de Baliem-vallei. In die tijd werd ik bevorderd tot Controleur.

Alvorens mijn post te betrekken kreeg ik van de Resident de mondelinge opdracht om mij aldaar gedurende enkele weken te laten inwerken door mijn collega VELDKAMP, die ik moest aflossen.Verder kreeg ik als zeer

- uitdrukkelijke -

uitdrukkelijke opdracht om mij gedurende de eerste tijd geheel te concentreren op de stdie van de "Dani" taal, ter voorbereiding van de "pacificatie", waarmee in de naaste toekomst een aanvang zou moeten worden gemaakt. De visie van de Resident was, dat, gezien de beperkte middelen, de pacificatie in eerste aanleg beperkt zou moeten worden tot het vestigen van rust en orde in de onmiddellijke omgeving van post en vliegveld, teneinde medewerking van de plaatselijke bevolking te verkrijgen bij de uitbreiding van het bestaande vliegveldje tot een volwaardig Dakota-vliegveld. Van de snelheid waarmede een Dakota-vliegveld zou gereedkomen hingnamelijk het voortbestaan van de bestuurspost af.

De door mij af te lossen collega VELDKAMP was sinds december 1956 op deze post.Deze post werd door hem gesticht en zijn taak bestond,~~mix~~ krachtens schriftelijke opdracht, uitsluitend uit: de opbouw van een semi-permanente post; aanleg van het vliegveld; de studie van taal en gewoonten van de plaatselijke bevolking; zo mogelijk vriendschappelijk contact met deze bevolking. Hij moest zich onthouden van bestuurlijk ingrijpen in bevolkingsmoeilijkheden,omdat de ter beschikking staande politiemacht onvoldoende was.

Op 4 februari 1957 vertrok VELDKAMP en was ik dus daadwerkelijk met de leiding van de bestuurspost belast. Aan mij waren toegevoegd: de adjunct administratief ambtenaar P.J.G.BONGERS; de Inspecteur van Politie II VELDHUYZEN en 12 Papoea-politiemannen.

Omstreeks eind februari 1957 kreeg ik van de Resident de radio-telefonische opdracht om met duidelijk kenbare tekenen een gebied, gelegen rondom vliegveld en bestuurspost, af te bakenen van zodanige omvang, dat het naar mijn inzicht mogelijk was om de omwonende Dani-groepen duidelijk te maken dat binnen dit gebied orde en vrede moesten heersen.

Aan deze opdracht heb ik voldaan door het plaatsen van palen, waarna ik de hoofden van de omwonende groepen de bedoeling van deze maatregel heb duidelijk gemaakt. Een en ander had tot resultaat een "adat-vrede" tussen verschillende van de betrokken bevolkingsgroepen, zulks op initiatief van het hoofd van de machtigste groep.Naar aanleiding hiervan was he mogelijk geworden dat regelmatig enige honderden Dani's op het aan te leggen vliegveld konden komen werken. Dit geschiedde geheel vrijwillig en tegen betaling.

Ik moge hieraan toevoegen, dat de bevolking in de Baliem-vallei bestond uit naar schatting 60.000 mensen, verdeeld in ongeveer 20 bevolkingsgroepen, welke bij mijn komst aldaar onderling in een voortdurend staat van oorlog verkeerden.

Geleidelijk aan werd mijn opdracht tot pacificatie uitgebreid tot de gehele Baliem-vallei en later ook tot een aantal daarbuiten gelegen valleien,waardoor ik plm. 80.000 Dani's, voorzo er ik daarover met mijn beperkte middelen kon beschikken, onder mijn bestuur had.

Uit mijn pacificate-opdracht vloeide voort het voorkomen van de onderlinge oorlogen; het repressief optreden in geval van overtreding; het beslechten van

- onderlinge -

/doorh.ggk.

onderlinge geschillen,welke aanleiding zouden kunnen geven tot het/ her-opleven van oorlogen en en bloedwraak.Hiertoe moest ik dan ook diverse patrouilletochten ondernemen, waarbij ik meerdere malen gedwongen werd om daadwerkelijk op te treden.Bij deze patrouilles had ik, uit hoofde van mijn functie ter plaatse, de leiding.Ik was namelijk door mijn functie hoofd van de politie ter plaatse en verantwoordelijk voor de politie-executieve.De aan mij toegevoegde Inspecteur had zich te richten naar mijn bevelen en was bovendien zelfstandig verantwoordelijk voor de politietechnische en -administratieve gang van zaken.In feite echter kwam het vaak er op neer, dat ik bij deze laatste taken werd ingeschakeld door de hogere politieautoriteiten.

Bij mijn vertrek naar de Baliem-vallei in januari 1958 werd aan mij te Hollandia, in opdracht van de Resident, door de Afdelingscommandant van de Algemene Politie te Hollandia,de Commissaris van Politie KOES, een dienstrevolver van de politie in bruikleen verstrekt. Bij overname van de post van mijn collega VELDKAMP gaf deze aan mij over een zogenaamde Jungle-karabijn en een dubbelloops jachtgeweer. De politiemannen waren bewapend met een Mauser-geweer; de Inspecteur met een revolver.Voorts waren op de post nog aanwezig twee machine-pistolen en twee sein-pistolen.Als ik op patrouille ging droeg ik doorgaans een revolver bij mij en op verre of gevaarlijke patrouilles de jungle-karabijn.

Op 29 april 1958,te omstreeks 14 uur, overviel een grote groep met speren en pijlen gewapende krijgers van de Welesie-groep een klein groepje ongewapende Huwikiaks, dat, na arbeid op het vliegveld, op de terugweg naar huis was, vlakbij de noordkant van het vliegveld,binnen het door mij afgepaalde gedeelte. Hierbij werden drie vrouwen en één oude man van deze Huwikiaks gedood. Nadat ik van deze overval kennis had gekregen, heb ik,via de radio-telefoon, mij met de Resident in verbinding gesteld en, op mijn voorstel, gaf deze mij opdracht mij met een patrouille naar het woongebied van de schuldige groep te begeven teneinde te bewerkstelligen dat, hetzij vrijwillig,hetzij onder dwang van ons, aan de Huwikiaks als "smartegeld" vier grote varkens werden betaald. Een en ander geschiedde,omdat anders de Huwikiaks op hun beurt bloedwraak op de Welesie-groep zouden toepassen.

In verband met deze opdracht heb ik mij met een politie-patrouille naar de Welesie's begeven.Op mijn aanzegging om de varkens vrijwillig af te staan werd geantwoord door een massale aanval van plm. 100-200 krijgers op onze patrouille. Nadat op mijn bevel door ons enige salvo's in de lucht waren afgevuurd, zag ik mij genoodzaakt ter waarborging van de veiligheid van mijn patrouille bevel te geven tot gericht vuur.Hierbij werd één van de aanvoerders der Welesie's dodelijk getroffen. Uiteindelijk hebben wij ons teruggetrokken met de inmiddels door mij geconfisceerde var-

- kens -

kens, welke later aan de Huwikiaks werden afgestaan. Als direct resultaat van dit optreden zagen de Huwikiak af van bloedwraak en durfden de omwonende groepen weer op het vliegveld te komen werken. Van een en ander werd door mij schriftelijk rapport uitgebracht aan de Resident

Naar aanleiding van dit incident kreeg ik van de Resident de opdracht om in den vervolge dergelijke zaken niet radio-telefonisch, doch onmiddellijk "vertrouwelijk" schriftelijk te melden.

In verband met de omstandigheid dat het op een afstand van twee uur gaans van de bestuurspost gelegen gebied van de Lomabels (hoofdman KURELU) door intensieve handelsbetrekkingen (zoutbronnen) een haard geworden was van framboesia-infectie en door mij bovendien vanuit bepaalde groepen verzoeken waren ontvangen om medische hulp, heb ik uiteindelijk met toestemming van de Resident een patrouille-tocht naar dat gebied ondernomen. Ik kan mij verenigen met de door U voorgelezen verklaring betreffende de patrouille naar het Kurelu-gebied van de Heer BONGERS (zie p.v.b. H,verb.). Ik moge hieraan nog het volgende toevoegen.

Toen wij door het moeras waren getrokken, stelde ik de patrouille op op een dijkje dat als grens te beschouwen was tussen het moeras en de tuinen van KURELU-mensen. Ik zag toen op een nabij gelegen heuveltje een tweetal oudere mannen staan, waarmede ik wilde onderhandelen,omdat ik van hen meer succes verwachtte om hen het medische doel van onze patrouille uit te leggen. Geheel alleen begaf ik mij in de richting van deze beide mannen.Ik was gewapend met mijn dienstrevolver,welke zich nog in de heupfoudraal bevond. Onderweg werd ik echter door krijgers, die zich in een tuingoot verdekt hadden opgesteld, met pijlen beschoten. Dit was ~~steeds~~ het sein voor een algemene aanval,waarbij vele pijlen op de patrouille werden afgeschoten en waarbij tegelijkertijd krijgers met gevelde speren op de patrouille afstormden. Ik rende daarop terug naar mijn patrouille en gaf opdracht enige salvo's in de lucht af te vuren. Toen dit niet hielp en de aanval toch werd doorgezet, gaf ik bevel gericht te vuren.Ik geloof niet dat ik zelf heb geschoten.Er werden door mijn mannen twee aanvoerders van de Kurelu-groep getroffen.Ik wil hierbij aantekenen dat ik opdracht had gegeven om <u>laag</u> te vuren. Later constateerde ik dat één van de getroffenen een ongevaarlijke wond aan het been had.De ander was in de onderbuik getroffen en is later gestorven.

L doorh. g.g.k.

Ter gelegenheid van het verzorgen van de gewonden Lomabels werden door onze ziekenverpleger, op hun verzoek, nog een aantal krijgers tegen framboesia ingespoten.Ik onderhield mij onderm andere toen ook op vriendschappelijke wijze met het hoofd AIKARE, met wie ik de afspraak maakte om over enkele dagen op dezelfde plaats terug te komen,teneinde ook de vrouwen en kinderen tegen framboesia te behandelen.

Hierna volgden nog een aantal medische patrouilles waarbij het contact van de zijde van de bevolking aanvankelijk nog stroef en argwanend was, doch waarbij wij geleidelijk aan steeds dieper in hun gebied werden toe-

- gelaten.-

gelaten, hetgeen tenslotte resulteerde in een vriendschappelijke ontmoeting met het algemene groepshoofd KURELU, die bij die gelegenheid onder meer toezegde mij de weg te wijzen naar het zich in zijn gebied bevindende wrak van een amerikaanse leger-Dakota.

In november 1958 heb ik, op verzoek van de CAMA (Christian and Missionnary Alliance) en met toestemming van de Resident, een poging ondernomen om het wrak te bereiken van een vliegtuig van de CAMA, dat in april 1955 tegen een bergtop aan de ingang van de Pasvallei was verongelukt. Mijn patrouille bestond uit de Inspecteur van Politie VELDHUYZEN en vier politiemannen, alsmede Dr. SMIT en de zendeling ROSE, beiden in dienst van de CAMA; en de gebruikelijke dragers.

In de Pas-vallei, op de heenweg, werden wij vergezeld door het dorpshoofd WIEMAIUK, die als gids diende. Toen ik onderweg bemerkte dat deze man, die uit deze omgeving afkomstig was, ons opzettelijk een verkeerde weg had gewezen en hij bovendien op een bepaald ogenblik tegen de avond ons in de steek had gelaten, heb ik hem, toen ik hem de volgende dag weer aantrof, een pak slaag gegeven of doen geven. De door U voorgelezen verklaring van Dr. SMIT betreffende deze aangelegenheid is juist (zie p.v.b.EE, verb.). Ook is juist hetgeen Dr. SMIT zegt over hetgeen is geschied op de terugweg van deze patrouille. Ik wil hierbij echter opmerken, dat het niet zo maar het werpen van een steen naar één van onze dragers was, maar dat door mij werd opgemerkt, dat bijv.ggk. in de onmiddellijke omgeving van het pad waarlangs wij liepen zich verspreide groepjes krijgers ophielden, die in opgewonden toestand verkeerden (krijgsgezang en krijgsgeschreeuw). Nadat die drager door het werpen met de steen bloedend was verwond aan het been, heb ik gemeend die daad te moeten bestraffen door het opleggen van een boete in de vorm van een varken en een stenen bijl. Tijdens de onderhandelingen hierover met KURELU-persoonlijk, die daar toevallig aanwezig was, groeide de onrust onder de bevolking en verzamelden zich steeds meer gewapende krijgers rondom het dorp.

Nadat ik aan KURELU had verteld dat ik hem persoonlijk verantwoordelijk achtte voor de veiligheid van onze patrouille, was ik deste onaangenamer verrast toen ik tot de ontdekking kwam dat hij kort daarop vluchtte. Daarop heb ik mijn politiemannen de opdracht gegeven om het mannenhuis in brand te steken, nadat een agent met een zaklantaarn zich ervan had overtuigd dat zich niemand in die hut bevond. Daarna zijn wij verder getrokken met medeneming van het varken en de stenen bijl. Bij dit wegtrekken ondernamen de Lomabels nog een aanval op ons met speren. Ik heb toen zelf met mijn revolver een schot gelost, waarop ook de politie het vuur opende. Hierop trokken de aanvallers zich terug. Er werd toen niemand geraakt en wij zijn verder rustig voortgetrokken.

Ik blijf volharden, ook nadat U mij hebt voorgelezen de verklaringen van NAWAS, RUMAKEU, DOA en KEPOE alias JANUS (zie de p.v.b. Z-DD-BB en Q, verb.), bij het door

- mij -

mij opgemaakte rapport d.d. 10-4-'59, gericht aan de Resident, hetwelk U mij thans hebt voorgelezen (zie bijlage A van p.v.b.K,verb.).Ik wil hieraan echter nog toevoegen, dat ik, voorzover ik mij weet te herinneren,ook uit zelfverdediging op ILJAKOT heb geschoten en dat ik, toen deze daarop wegvluchtte, nog één schot op hem heb afgevuurd met de bedoeling zijn vlucht te stuiten,aangezien dat ik van mening was dat zijn arrestatie noodzakelijk was.Na dit laatste schot viel ILJAKOT voorover in een sloot. Tijdens het korte ogenblik dat ik de houder van mijn karabijn verwisselde, aangezien ik bemerkte dat ook van andere zijde de patrouille werd aangevallen, stak mijn huisjongen KEPOE alias JANUS ILJAKOT tenminste éénmaal met diens speer in het lichaam. Toen ik opkeek en dit bemerkte,gelastte ik JANUS hiermede onmiddellijk op te houden en ILJAKOT onmiddellijk uit de sloot op de kant te trekken.Toen ik enkele ogenblikken later naar ILJAKOT keek, constateerde ik dat hij, hoewel gewond, nog leefde.Aangezien ik totaal geen verbandmiddelen bij mij had, heb ik zijn stamgenoten toegeroepen dat ik hen in de gelegenheid zou stellen om hem onmiddellijk weg te halen. De volgende dag,bij mijn bezoek aan Pumansili, trof ik de lijken aan in één van de hutten van PUMANSILON en ILJAKOT.

Wanneer U mij de vraag stelt of het niet beter ware geweest om eerst op veilige afstand een gesprek met PUMANSILON te openen en inmiddels mijn patrouille de gelegenheid te geven om dichter bij mij te komen,dan wil ik daarop antwoorden, dat iedere aarzeling van mijpersoonlijk als bangheid zou zijn uitgelegd en daardoor juist een aanval zou uitlokken, zoals dat in de Danisfeer gebruikelijk is. Voorts vestig ik er de aandacht op, dat ik van de Resident de opdracht had gekregen om PUMANSILON tot elke prijs te arresteren en ik in het algemeen de opdracht had om - gezien de ernst van de situatie - hard toe te slaan indien nodig.

De volgende dag, na het bezoek aan het dorp Pumansili, bezocht ik op de terugweg ook nog het dorp Helebukama, het dorp van het hoofd HELEKENAI.Aangezien uit inlichtingen voor mij vaststand dat HELEKENAI de leiding had gehad van de aanval op de achterhoede van mijn patrouille, was ik voornemens om hem,indien ik hem zou aantreffen, te arresteren. Het dorp bleek echter geheel verlaten. Als maatregel van afschrikking heb ik toen de hut van HELEKENAI in brand laten steken.

Betreffende het gedeelte van de verklaring van de Inspecteur van Politie MARKHORST omtrent de poging tot arrestatie van HIPERIKA-SAREH (zie p.v.b. D, blz.6,verb.) deel ik U mede, dat ik mij dat geval thans niet meer precies kan herinneren.Ik weet wel dat ik heb geschoten toen ik hem zag vluchten, doch ik weet niet meer of ik ~~xxx~~ toen in de lucht heb geschoten,dan wel op de man-zelf. In het algemeen schoot ik in dergelijke gevallen in de lucht teneinde de rondom opgestelde politiemannen te waarschuwen. Ik herinner mij in het geheel niet dat MARKHORST over mijn optreden boos was en mij daarover heeft onderhouden zoals hij verklaart.

Betreffende de verklaring van de Inspecteur van Politie MARKHORST (vide blz.7 van p.v.b. D,verb.) omtrent het schieten op Dani's die zwemmend over de rivier door de vlucht zich trachtten te ~~xxxxx~~ ont-

onttrekken aan een arrestatie, kan ik U mededelen, dat op mijn last werd geschoten. Niet echter op de zwemmende Dani's, doch ver daar achter.- ter plaatse is het water namelijk breed en de zwemmers hadden de overzijde practisch reeds bereikt -. Mijn bedoeling was namelijk om op deze wijze, ter afschrikking, waterfonteinen te veroorzaken, te meer, daar zich nog op de nabij gelegen heuvel Dani's bevonden, die geen aanstalten maakten om zich terug te trekken. Laatstgenoemden behoefden de rivier niet over te trekken, aangezien hun dorpen zich aan dezelfde zijde van de rivier bevonden. Het is echter niet zoals MARKHORST verklaarde, dat deze mensen hadden gepoogd om aardappels te stelen, maar het ging om bloedwraak tegen de Mokokko's, terwijl in de dorpen van deze Mokokko's slechts vrouwen en kinderen waren, aangezien de mannen door mij als verdachten waren aangehouden in verband met een de vorige dag door hen bij de Asolokowals aangericht bloedbad. Ik achtte in dit geval extra afschrikwekkende maatregelen noodzakelijk, omdat ik een herhaling van bloedwraak kon verwachten. Dit geval betreft een deel van de zogenaamde "oktober-affaire", waarover ik U later zal verklaren.

L juist f.i.

De door U voorgelezen verklaring van Dr. SMIT betreffende de strafexpeditie in het Muliama-gebied (zie blz. 2 p.v.b. EE, verb.) is onvolledig en ik meen dan ook daarbij het navolgende te moeten verklaren.

Toen wij het betrokken gebied naderden, waarbij Dr. SMIT als gids optrad, zag ik op een aantal heuveltoppen groepen gewapende krijgers staan, die ons toeriepen o.a. dat wij zouden worden aangevallen als wij door zouden gaan. Uit hun uitlatingen werd mijn opvatting dan ook versterkt dat Dr. SMIT mij in het juiste gebied had gebracht waar hij enkele dagen tevoren was overvallen. Ondanks deze bedreigingen beklommen wij een heuvel, waarbij ik voorop liep. Boven gekomen, zag ik dat zij zich wat hadden teruggetrokken. Ik heb toen, tezamen met één of twee agenten, een aantal schoten gelost. Niemand werd geraakt. Zij vluchtten de helling af en het achtergelegen dal in. Wij zijn toen verder getrokken naar het dorp dat op de volgende heuvel lag. In de onmiddellijke omgeving van dat dorp troffen wij de uitrusting van Dr. SMIT in vernielde toestand aan. Kort daarop werden twee gewapende Dani's, die in het struikgewas rondslopen, door ons gevangen genomen. Eén van hen werd toen door de ziekenverpleger RUMBEKWAN van Dr. SMIT aangewezen als één van de daders van de overval op Dr. SMIT.

Al spoedig bemerkte ik dat groepjes gewapende krijgers van verschillende zijden de heuvel beklommen in onze richting. Hieruit concludeerde ik, dat de eerste schoten, door ons gelost, kennelijk deze krijgers niet voldoende hadden afgeschrikt. Ik ben daarop met twee van mijn politiemannen de omgeving gaan verkennen, waarbij wij verschillende malen op gewapende krijgers stootten, die wegvluchtten. Toen ik op een gegeven moment wederom op een groepje gewapende krijgers stootte, gaf ik aan de beide mij vergezellende politiemannen de opdracht om op deze krijgers te schieten. Zij namen

-daarop -

daarop de vlucht, waarbij er nog enkele schoten vielen. Tijdens de achtervolging troffen wij een speer aan en zag ik enkele druppels bloed op de grond liggen. Naar later is gebleken was dit bloed afkomstig van een krijger, die in de hand was geraakt. Deze man werd later door Dr. SMIT behandeld.

Op Uw vraag waarom ik op deze krijgers heb geschoten, moet ik U antwoorden dat ik dit noodzakelijk achtte omdat de situatie dreigend was, en bovendien deze mensen bewoners waren van een gebied dat roerig was en gelegen was in de nabijheid van de CAMA-posten Pyramid en Ibele, welke beide posten op geruime afstand van de Bestuurspost zijn gelegen. Ik wilde dus een herhaling van een aanslag op een blanke, zoals in het geval van Dr. SMIT, voorkomen.

Omtrent de door U voorgelezen verklaringen van NAWAS (zie p.v.b. S, verb.); NGISAF (zie p.v.b. FF, verb.) en van UNASUE (zie p.v.b. V, verb.) betreffende de "Silo-affaire" kan ik U het navolgende mededelen.

In het kader van mijn patrouille van Bokondini naar Wamena omstreeks eind november 1959 trok ik van Pyramid naar Musatfak. Ik had een uiterst vermoeiende en spannende tijd achter de rug (pacificatie Bokondini en het gebied tussen Bokondini en de Baliem-vallei). Te Pyramid had ik vernomen dat er ernstige spanning was ontstaan tussen de groep van Silo en de Wettipaloa (hoofddorp Musatfak) tengevolge van een vrouwen- en varkensperkara. Hierdoor dreigde een opleving van de strijd tussen de beide groepen, welke kort tevoren in het kader van de pacificatie was bijgelegd. In verband hiermede besloot ik tijdens de terugtocht het dorp van Silo aan te doen om te trachten door overleg deze aangelegenheid te beslechten.

Toen wij het gebied van Silo binnentrokken zag ik aan verschillende kanten gewapende krijgers, uit wier gedrag ik opmaakte, dat er een vijandige stemming heerste. Bij aankomst in het dorp van Silo zagen wij dat dit was verlaten. Ik heb toen opdracht gegeven om ter plaatse een bivak op te slaan, aangezien ik hoopte in de loop van de dag contact met de bewoners te kunnen opnemen. Dit gelukte niet. Aan de agent JAAS gaf ik opdracht om een varken dood te schieten. Ik deed dit omdat ik tevoren van SILO twee varkens ten geschenke had gekregen, welke ik in zijn dorp had achtergelaten. Toen echter de volgende morgen nog niemand in het dorp van Silo was verschenen, liet ik, als compensatie voor de door SILO geroofde varkens, een zelfde aantal meenemen, welke ik later aan de bestolenen heb teruggegeven. Daarna begaven wij ons op weg in de richting van Musatfak. Vanaf het begin van onze tocht werden wij gevolgd door kleine groepjes gewapende krijgers, welke groepjes geleidelijk aan groter werden. Eén en ander werd door de mensen van mijn patrouille als een permanente bedreiging opgevat. Zij werden doodsbang met als gevolg hiervan dat ik telkens van voor naar achter moest lopen om te zien wat er aan de hand was. Mijn patrouille bestond namelijk uit vier of vijf politiemannen en een aantal dragers. Buiten mij was er geen enkele Europeaan, omdat de aan mij toegevoegde Inspecteur MARKHORST, op uitdrukkelijke opdracht

- van -

van de Resident, de Administratief Ambtenaar BONGERS had moeten vergezellen op diens terugtocht van de Baliem-vallei naar Bokondini. Hieruit kan blijken dat bij dergelijke patrouilles in het algemeen door de Resident werd noodzakelijk geacht, dat in gevaarlijk gebied in elk geval twee europese bestuurs- of politie-ambtenaren daarvan deel uitmaakten, hetgeen in mijn geval dus niet werd toegepast.

Op zeker moment geraakte ik door het heen en weer lopen te vermoeid, terwijl mijn mensen steeds angstiger werden. Tijdens een korte rustpauze gaf ik aan de agent JAAS opdracht om met twee agenten en de dragers door te lopen naar het dorp Musatfak en aldaar op mij te wachten. Ik gaf hem daarbij de opdracht om, in geval de patrouille zou worden aangevallen, van de vuurwapens gebruik te maken. Zelf bleef ik achter met twee politie mannen en een anak piara. Ik deed dit met de bedoeling om de veilige aftocht van JAAS c.s. te verzekeren en eventuele achtervolgende groepen tegen te houden. Het is juist, dat ik met mijn mensen daarna heb rond geslopen door het terrein in de omgeving, waarna ik mij op een bepaald punt verdekt heb opgesteld. Ik deed dit omdat ik hoorde dat een eind verder zich een aantal krijgers ophield. Dit punt was gelegen langs het pad dat enige tijd tevoren door JAAS c.s. was gevolgd. Ik stelde mij op in het struikgewas terzijde van het pad, terwijl de beide agenten zich een paar meter achter mij aan weerszijden van het pad hadden opgesteld. Ik voeg hieraan toe, dat ik ook aan deze agenten de opdracht had gegeven om gericht te schieten zodra wij in onmiddellijk levensgevaar zouden komen te verkeren. Dergelijke bevelen heb ik steeds gegeven in gevaarlijk gebied. Ik verwijs hierbij naar de door mij ontvangen opdracht van de Resident om in gevaarlijke situaties gericht vuur af te geven. De bedoeling van deze opstelling was om, zodra één van de achtervolgende krijgers zou passeren, deze te grijpen of aan meerdere achtervolgers de weg te versperren. Een dergelijke opstelling had ik die dag meer toegepast, echter zonder succes.

Nadat wij enige tijd aldus opgesteld waren, hoorde ik plotseling een aantal krijgers over het voetpad naderen. Op een gegeven ogenblik werd ik door de voorste krijger ontdekt. De man had een speer in de hand. Op het moment van ontdekking sprong ik op het pad vóór hem. Wij waren allebei hevig geschrokken. Ik neem aan dat hij onmiddellijk rechtsomkeert maakte, waarop ik met mijn karabijn "in een reflex" heb geschoten zonder aan te leggen. De man werd dodelijk getroffen, terwijl zijn kameraden wegvluchtten. Ik wens hieraan uitdrukkelijk toe te voegen, dat ik bepaald niet de voorop gezette bedoeling heb gehad om de man te doden. Een en ander moet het gevolg zijn geweest van mijn dodelijke vermoeidheid, waardoor ik minder controle over mijzelf had. Gedurende de laatste weken en de gehele dag had ik zo vaak in levensgevaar verkeerd, dat ik daardoor mij op dat moment evenzeens bedreigd voelde.

U leest mij voor de verklaringen van de adspi-
- rant -

rant Controleur BROEKHUYSEN (p.v.b. B,verb.) - DIMARA (p.v.b. CC,verb.) - SIKEPOE (p.v.b. P,verb.) - JAAS (p.v.b. O,verb.) en WIKROWEH (p.v.b. T,verb.) betreffende door mij gepleegde „mishandelingen"

De daarin omschreven feiten zijn in hoofdzaak juist,behoudens enkele details,waarover ik U thans nader wil verklaren.

Naar mijn weten werd er nooit iemand zodanig geslagen dat hij daardoor buiten bewustzijn geraakte, zij waren hoogstens wat versuft. De kwetsuren kwamen neer op beurse plekken en ontvellingen, welke, indien nodig, in mijn opdracht door de ziekenverpleger werden behandeld. Het feit dat ik wel een emmer water over de mensen heen liet gooien, moet worden gezien in het licht dat ik ze wat wilde doen kalmeren, alsmede als verzachting van pijn. Dit is ook de reden dat ik ALIGAT met zijn achterwerk in het water heb gezet. De door mij toegepaste tuchtigingen waren bedoeld om behoorlijk pijn te veroorzaken, anders zou het geen straf zijn geweest. Ik heb er echter steeds voor gewaakt dat alleen op het achterwerk en de bovenbenen werd geslagen.Indien bijvoorbeeld wel eens door het spartelen van de man op diens schouder werd geslagen, dan greep ik terstond in en liet ophouden.

Na de tuchtiging van WIKROWEH is deze, ter regeling van zijn affaire - overdracht van varkens als smartegeld voor door Mokokko's vermoorde vrouwen en kinderen van de Aselokowals - weer op de post verschenen.

Het is ook niet juist dat ALIGAT niet door mij werd ondervraagd.Ik weet nog, dat deze mij op de voorgalerij van mijn woning in het openbaar had beledigd en bedreigd. Met nadruk ontken ik dat bij één van de door mij toegepaste tuchtigingen, zoals vermeld in de verklaring van BROEKHUYSEN, een arm van één van de Dani's zou zijn gebroken.

Tot het toepassen van lijfstraffen ben ik geleidelijk aan gekomen,omdat ik uit ervaring leerde dat de aanvankelijk toegepaste straf van het betalen als boete van varkens in bepaalde gevallen, zoals zede-zaken, als "adat" niet voldoende bleek te zijn. Hierdoor kon ik in alle gevallen bloedwraak voorkomen. Volgens het Nieuw-Guinese Recht moest ik in beginsel het adat-recht toepassen, tenzij dit in strijd was met de algemene beginselen van menselijkheid. Eerst in de loop van 1959 ben ik met lijfstraffen begonnen.

Hoewel ik er reeds eerder om had gevraagd, ben ik eerst heel laat (oktober 1959) benoemd tot "alleensprekend rechter". Ook daarna heb ik wel lijfstraffen toegepast, welke echter door mij niet in vonnissen werden vastgelegd. Ik heb nooit lijfstraffen toegepast dan wanneer ik, nà onderzoek, de overtuiging had gekregen dat een overtreding was begaan. Doordat ik overstelpt was met werk kon ik alleen in de allerzwaarste gevallen van misdrijf (moord) gevangenisstraf opleggen en dit in een vonnis vastleggen. In het maken van de vonnissen ging ik ontzettend veel werk zitten.

Omstreeks april 1959 kreeg ik van de Resident de opdracht om de gevangenisstraf te hanteren.Ik vroeg

- onmiddellijk -

onmiddellijk om een gevangenis, waarna ik de opdracht kreeg om zelf een gevangenis te laten bouwen van materiaal uit de streek afkomstig. In verband daarmede moest ik, om redenen van menselijkheid, een gevangenis bou en als Dani-hut, omdat anders de mensen zouden omkomen van de koude en zij zich daarin beter zouden kunnen aanpassen. Gezien de omstandigheid, dat ik dus slechts de beschikking had over gras en hout en mijn bewakingspersoneel te gering was, hadden er om de haverklap ontsnappingen plaats, te meer daar ik ze overdag ook tewerk moest stellen. Ik moest mijn politiemannen dan ook tevoren de instructie geven dat zij, in geval van vlucht van de gevangenen, indien aan een waarschuwingsschot geen gehoor werd gegeven, gericht vuur te geven zo laag mogelijk. Zo is er in april 1959 door een verkeerd gericht schot een ontsnappende arrestant in de schouder getroffen. Dit laatste geval heb ik aan de Resident gerapporteerd, zodat hij bekend was met deze instructie. Ik heb toen geen andersluidende instructies ontvangen.

De gevangenen waren hiervoor tevoren door mij persoonlijk uitdrukkelijk gewaarschuwd. J.C.

Doordat ik over veel te weinig bewakingspersoneel kon beschikken, moest ik aanvankelijk de maatregel nemen dat de werkende gevangenen met touwen aan elkander verbonden waren. Toen op een keer door een binnengesmokkeld scheermesje een twaalftal gevangenen ontvluchtte, rapporteerde ik een en ander aan de Resident, die mij daarop kettingen zond.

Betreffende de door U voorgelezen verklaring van de Resident (zie p.v.b. I,verb.) omtrent de ongeregeldheden in oktober 1959, waarbij ik aan hem zou hebben voorgesteld om een 50-tal gevangenen in het belang van een permanente vrede te doen fusilleren, merk ik het volgende op:

Dit voorstel werd in deze geest door mij nimmer gedaan. Nadrukkelijk stel ik, dat ik met de Resident heb overlegd of ik, als alleensprekend Rechter, in deze gevallen de in het Nieuw-Guinese Strafrecht nog steeds geldende doodstraf kon opleggen. Ik heb er de Resident daarbij op gewezen dat van een dergelijke straf een geweldige preventieve werking zou uitgaan. De Resident verwierp deze mogelijkheid zeer nadrukkelijk en de door hem gebruikte argumentatie werd door mij dan ook volledig geëccepteerd.

De door U voorgelezen verklaring van de AAA BONGERS (zie p.v.b. H,verb.),betreffende het laten verrichten van arbeid op het vliegveld van Dani's uit de omgeving daarvan,is juist.

In het eerste begin van de pacificatie was er voldoende animo om te gaan werken, doch later verflauwde dat wel eens, omdat zij kennelijk het belang van dat vliegveld niet konden begrijpen. In verband hiermede heb ik eens in een rapport aan de Directeur Binnenlandse Zaken te Hollandia, de Heer BAARSPUL, voorgesteld om een aantal Hoofden een bezoek aan Hollandia te laten brengen, teneinde deze mensen het vliegveld Sentani te tonen. Dit geschiedde en als gevolg hiervan werd met de Hoofden uit de omgeving de afspraak gemaakt dat bij toerbeurt iedere groep één dag in de week aan hetvliegveld kwam werken tegen betaling. In de praktijk gelukte dit niet altijd en werd enige pressie toegepast om de gemaakte afspraak te realiseren. De mensen werden echter steeds voor hun arbeid betaald.

- Overeenkomstig-

Overeenkomstig de algemeen geldende instructie moest ik maandelijks een bestuursrapport indienen bij de Resident. Omdat dit rapport slechts als "Dienstgeheim" was gerubriceerd, gaf de Resident mij medio 1959 de opdracht om, naast dit rapport, ook maandelijks een zogenaamd "pacificatie-verslag" aan hem uit te brengen. In dit verslag, hetwelk als " vertrouwelijk" was gerubriceerd, moest alles worden gerapporteerd wat op de pacificatie betrekking had, dus ook de voorgekomen ongeregeldheden. Incidentele gevallen, welke zich in het begin van een maand voordeden, moest ik onmiddellijk apart en " vertrouwelijk" aan hem rapporteren. Alle rapporten moesten in 5- of 6-voud worden ingediend.

Betreffende de opmerkingen in de door U voorgelezen verklaringen dat ik spoedig driftig zou worden en in woede zou uitbarsten, moet ik U het navolgende mededelen.

Omstreeks mei 1959 werd ik voor onderzoek in het ziekenhuis te Hollandia opgenomen. Daar werd onder meer geconstateerd: physieke uitputting. Na een week werd ik uit dat ziekenhuis ontslagen met de boodschap, dat ik het kalm aan moest doen. Dit was echter in de Baliem onmogelijk, gezien de omvang van mijn taak; de moeilijke omstandigheden en het voortdurende personeelsgebrek. Het kwam er op neer dat ik alle patrouilles zelf moest leiden. De overgeplaatste AAA-BONGERS werd, in de periode januari - eind september 1959, in weerwil van mijn dringende verzoeken daartoe, niet vervangen De aan mij toegevoegde Inspecteur VIANE was door zijn physieke toestand niet tot patrouillewerk in staat. Toen ik op mijn klachten hierover een Indonesische Posthuiscommandant kreeg, bleek deze volslagen onbruikbaar door angstcomplexen. Op een gegeven ogenblik waren er bijvoorbeeld maar ongeveer vier agenten, die tegen de physieke eisen van het zware terrein waren opgewassen. Soms stuurde men mij agenten die onder doktersbehandeling waren wegens knieschijf-euvelen of dergelijke. Toen ik uiteindelijk de Inspecteur MARKHORST kreeg, die zijn vrouw bij zich had, mocht deze, op uitdrukkelijke opdracht van de Resident, slechts op dagpatrouilles uit, zodat ik de andere patrouilles, welke het zwaarst waren en het meeste voorkwamen, zelf moest doen. Eerst na de oktober-affaire kreeg ik enige versterking aan politiemannen.

Een door mij schriftelijk ingediend uitvoerig voorstel om in de Baliem-vallei een net van posten te plaatsen, waardoor, in plaats van op de repressie, de grootste nadruk zou komen te liggen op de preventieve kant van de zaak, werd in principe goedgekeurd, maar wegens personeelsgebrek niet gerealiseerd.

Ik was overstelpt met werk. De patrouilles kwamen vaak door de aard van het werk neer op nachtpatrouilles - verrassingselement en daardoor geweldloze arrestaties -. Ik had een zich steeds uitbreidende pacificatie-taak, welke impliceerde in een steeds groeiende patrouille-taak (in het geheel ben ik plm. 350 dagen op patrouille geweest). Bovendien een steeds groeiende taak bij het oplossen of berechten van onder-

- linge -

linge geschillen, welke konden leiden tot oorlog ~~of~~ en bloedwraak. Daarnaast moest ik er voor zorgen dat het vliegveld zo spoedig mogelijk klaar zou zijn. De aanleg van een auto-weg dwars door de vallei en tientallen andere werkzaamheden. Bovendien werd ik overstelpt met veel aandacht vragend toeristische bezoeken.

Voor mijn optreden in de oktober-affaire kreeg ik een op 21 oktober 1959 gedateerde schriftelijke tevredenheidsbetuiging van de Gouverneur.

Betreffende de door U voorgelezen verklaring van Dr.SMIT (zie p.v.b. EE,verb.) omtrent mijn verschil van mening met de CAMA, moet ik U zeggen, dat ik in den beginne wel eens een verschil van mening heb gehad met zendelingen over hun optreden bij bevolkingsmoeilijkheden, waardoor zij zich op het terrein van de bestuursambtenaar begaven. In dit verband heb ik hen toen medegedeeld dat, indien een zendeling door een dergelijk optreden ernstig gevaar voor rust en orde zou veroorzaken, een verwijdering uit de Baliem-vallei om veiligheidsredenen zeer zeker tot de mogelijkheden zou behoren. Een en ander geschiedde in overleg met de Resident.Daarna zijn er geen moeilijkheden of misverstanden meer gerezen.

In het algemeen is het aan de Resident bekend geworden dat wel eens een dorp of hut door mij of op mijn last in brand werd gestoken als straf of afschrikkingsmaatregel (vide oktober-affaire), doch de Resident heeft mij daarover nimmer enige aanmerking gemaakt."

L door h. g. g. h.

Na/~~voor~~lezing en volharding tekent hij zijn verklaring:

get. R.A. Gonsalves

Waarvan door mij op mijn ambtseed dit procesverbaal is opgemaakt.

's-Gravenhage, 29 november 1960.
De Inspecteur der Rijksrecherche 1e.kl.

(P.A.van Noothoorn)